

Katólskir prestar vóru ikki alment tvingaðir at liva í sölíbat – eins og teir framvegis siga seg gera í dag - fyrr enn í 1139

hjá katólsku kirkjuni hetta tíðarskeiðið, so kundi tað mesta keypast fyri pengar. Undantøk í hjúnabandslógnum, so sum at sleppa at giftast seg við nærmastu familju, at fáa hjúnaskilnað o.s.fr. kundi eisini keypast fyri rætta prís. Kirkjan var eisini skjót at gera undantøk, um móguleiki var fyri at styrkja um sína politisku valdsstöðu. (Jean-Louis Flandrin, Families in Former Times, 1979)

Polygami

Polygami, har ein er giftur við meira enn einum persóni í senn, hevur verið og er framvegis ein vanligur siður í fleiri mentanum og religiónum kring heimin. Eitt nú vóru teir flestu kendu profetarnir og patriarkanir í Gamla Testamenti giftir við fleiri kvinnum í senn. Sálomon kongur hevði sambært

Bíbliuni eitt nú 700 hústrúur og 300 vinkonur. Men sum kristna kirkjan hevur broytt og ment seg, er polygami nú bannað í flestu kristnu ella vesturlenskum londum. Tó er hesin siður enn lógligur og vanligur í Miðeysturi og í fleiri afrikanskum og asiatiskskum londum. (Miriam Koktvedgaard Zeitzen, Polygamy: A Cross-Cultural Analysis, 2008).

At giftast ella ei

Hóast katólska kirkjan, eins og tey fyrstu kristnu, altíð hevur sett sölíbatíð í háseti, so hava katólskir prestar ikki altíð livað eitt alment lív í sölíbat. Í 742 ásetti Sakarias pávi, at allir prestar, ið vóru ótrúgvir ella høvdu meira enn eina konu, ikki longur sluppu at virka sum prestar. Katólskir prestar vóru tó ikki fyrr enn í 1139 alment tvingaðir at liva í sölíbat –

eins og teir framvegis siga seg gera í dag. Munkar og nunnur velja eisini enn at liva eitt lív uttan hjúnaband og teimum skyldum og rættindum, sum við tí fylgir. (Anne Barstow, Married Priests and the Reforming Papacy, 1982).

Trúbótin í 16. øld førði við sær eitt stórt europeiskt kjak og í summum førum enntá eisini kríggj um, hvørja støðu hjúnabandið skuldi hava í samfelagnum. Hjá katolikkunum verður sölíbat sum áður nevnt mett at vera reinasti og rættasti livihátturin, meðan hjúnabandið er tað næstbesta. Protestantar hildu hinvegin hjúnabandið vera heilagt, ærumikið og tessvegna skuldi tað setast í háseti. Tí loyva protestantar sínum prestum at gifta seg og stovna egna familju. (Anne Barstow, Married Priests and the Reforming Papacy, 1982).

Kirkjan setir seg á hjúnabandið

Brúðarsiðir, og nær eitt hjúnaband alment var galdandi, hevur verið ógvuliga ymiskt ígjøgnum søguna og frá einum samfelagi til annað. Í Europa fekk kirkjan og politiska valdið ikki møguleika at áseta fastar reglur hesum viðvíkjandi fyrr enn í 16. øld. Áðrenn hetta, var tað nokk, um báðir partar bara vóru samdir um at ganga inn í hjúnaband, at foreldurini játtaðu ella góvu boð um hetta, ella við øðrum líknandi óformellum siðum.

Fram til 12. øld helt kristna kirkjan, at hjún vóru gift, um bæði játtaðu, og at hjúnabandið síðan varð blástemplað við kynsligari samveru. Men mitt í 12. øld setti Peter Lombard, ið var biskupur í París, spurnartekin við hesa siðlæruna. Tí um sex “blástemplaði” hjúnabandið, so kundi Maria og Jósef ikki hava verið gift. Hann helt tí, at hjúnabandið skuldi vælsignast í kirkjuni. Hetta skuldi gerast við, at ein prestur spyr brúðarparið: “Tekur tú hesa kvinnu/mann sum við tína lið stendur...?”. Við tíðini gjørdist hetta siðlæran í allari kirkjuni, og verður framvegis brúkt kring tað mesta av kristna heiminum. (Martin Ingram, Spousal Litigation in the English Ecclesiastical Courts, 1990). Tað var somuleiðis í 12. øld, at kirkjan ásetti fastar reglur um hjúnaskilnað. Kirkjan setti eitt strangt bann móti øllum hjúnaskilnaði. Tó kundu fólk sundurskiljast vegna tríggar orsøkir: ótrúskap, trúvillu og sera ógvusligt miskunnarloysi. Ein av fáu orsøkunum til eina ógylding av hjúnabandinum var, um prógvast

Trælalógin bannaði ognarleysum og øðrum, ið ikki kundu prógva síni evni til at forsyrgja familjuni, at gifta seg og seta búgv í Føroyum heilt fram til 1846 (Tilvildarlig mynd, Føroya Fornmyndasavn)

kundi, at maður var impotentur.

Lógarbroytingar í danska ríkinum

Eftir at Føroyar komu undir danska kongin í 1380, hevur hjúnabandið verið danskt mál og er tað framvegis í dag. Frá 1200 og fram til trúbótina, komu hjúnabond undir kanoniska rættin hjá katólsku kirkjuni, sum m.a. hevði eitt fullkomið bann móti hjúnarskilnaði. Eftir trúbótina í 1536 var hjúnarskilnaður ikki longur bannaður, men kirkjan fekk nú høvuðsábyrgdina av hjúnabandinum sum samfelagsskipan, og á fundi í Trent í 1563, varð avgjørt, at ein kirkjulig vígsla nú skuldi til, fyri at eitt hjúnaband alment skuldi góðkennast. (Jóan Pauli Joensen, I ærlige brudefolk, 2003). Í 1683 verður aldurmarkið fyri at gifta seg, sett til 16 ár hjá kvinnum og 20 ár hjá monnum í danska kongaríkinum.

Nýggja danska grundlógin ásetur trúarfrælsi í kongaríkinum í 1851. Hetta førir við sær, at borgarligar vígslur verða settar í gildi. Í Føroyum merkir hetta eitt nú, at limir í brøðrasamkomuni og øðrum nýggjum evangeliskum samkomun nú kunnu lata seg gifta, uttan at ein prestur frá fólkakirkjuni skal víga tey. Nú kunnu føroyingar eisini giftast borgarliga hjá borgarstjóranum ella hjá sýslumanninum. Í 1922 var aldursmarkið hækkað til 21 ár fyri kvinnur og 23 ár fyri menn. Ikki fyrr enn í 1969 vóru kynini javnsett í danska kongaríkinum, tá aldursmarkið varð ásett at vera 18 ár fyri bæði kynini. Hetta er framvegis galdandi kring alt ríkið.

Í 1988 var skrásett parlag sett í gildi í Danmark. Hendan lógin var avtíkin í 2012, og í hennara stað kom ein kynsneutral hjúnabandslóg,

sum gav loyvi hjá fólki av sama kyni at giftast hvør við øðrum - bæði borgarligt og í donsku Fólkakirkjuni. Hesar báðar lógarbroytingarnar eru ikki settar í gildi í Føroyum í skrivandi løtu. (Gyldendal, Den store Danske, 2013)

Føroyska trælalógin

Í umleið 1780 hevur Jens Christian Svabo roknað seg fram til, at millum 28 og 30 pør giftast árliga um hetta mundið. Tað vil siga, at tað verða skrásett í miðal 0,35 hjúnabond um árið í hvørjari føroyskari bygd. Tessvegna kundi mangan ganga mong ár millum hvørt nýtt hjúnaband í eini bygd. (Jóan Pauli Joensen, I ærlige brudefolk, 2003). Ein av orsøkunum til, at so fá gingu saman í hjúnaband, var tann sonevnda Trælalógin frá 1777, sum ikki varð sett úr gildi fyrr enn í 1846. Lógin bannaði ognarleysum og øðrum, ið ikki kundu prógva síni evni til at forsyrgja familjuni, at gifta seg og seta búgv. Ístaðin vóru hesi noydd at arbeiða sum húskallar og tænarar hjá

presti ella stórbóndunum. Av tí sama vaks fólktalið ikki fyrr enn trælalógin verður avtíkin, eins og einahandilin samstundis verður, og verulig fiskivinna eisini tekur seg upp. Á henda hátt kunnu nú næstan allir føroyingar gifta seg og stovnað egna familja. (Hans Jacob Debes, Føroya søga, 2000).

Hetta er líkt samfelagsgongdini á europeiska meginlandum í miðöldini, har vanlig fólk vóru tætt knýtt at stórbóndum, og høvdu lítlan annan móguleika enn at arbeiða sum húskallar, arbeiðsgentur ella tænastrúfólk. Tað var sum oftast eisini stórbóndin, ið avgjørdi, hvønn hesi kundu giftast við, og um tey yvirhøvur sluppu at gifta seg. (Stephanie Coontz, Marriage, a History, 2005)

Í triðja og seinasta parti av greinarøðini “Hjúnabandið í einum søguligum høp” hyggja vit nærri at nútíðar fyrbrigdum sum hjúnabond, ið eru bygd á kærleika, í veruleikanum eru. Eisini viðgera vit minnilutar og hjúnabandið í 20. og 21. øld.

Danska grundlógin ásetur trúarfrælsi í kongaríkinum í 1851. Hetta førir við sær, at borgarligar vígslur verða settar í gildi. Í Føroyum merkir hetta eitt nú, at limir í nýggju brøðrasamkomuni og øðrum nýggjum evangeliskum samkomun kunnu lata seg gifta borgarligt (Tilvildarlig mynd)

